

Lang Irma

∴ Nyugalmazott művészettörténész
∴ ilang@open.telekom.rs

MILAN KONJOVIĆ HÁROM BUDAPESTI KIÁLLÍTÁSA

Milan Konjović's Three Exhibitions in Budapest

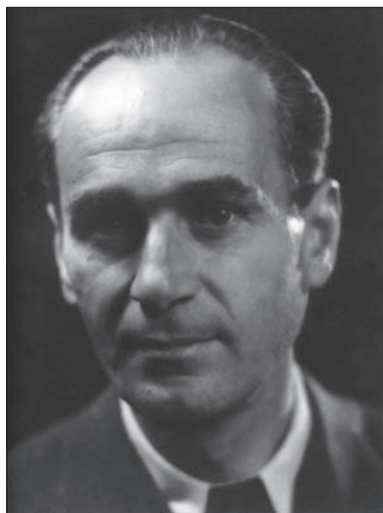
A tanulmány Milan Konjović három budapesti tárlatának bemutatása és kritikai visszhangjának elemzése által az alkotói opus több lényegi vonására, korszakainak és sajátosságainak teremtő aspektusaira mutat rá. Vizsgálja az alkotómunka társadalmi meghatározottságának mibenlétét, valamint a művészi kifejezés és a recepció kölcsönhatását, az utóbbinak a művészi alakulásfolyamatokra tett befolyását.

Kulcsszavak: társadalomtörténeti körülmények, kritikai visszhang, alkotói erővonalak, Budapest, Bácska, nemzeti hagyományok és szokások, lokális szellemiség és determináció

Milan Konjovićnak a második világháború előtti utolsó két kiállítására Zomborban és Belgrádban került sor 1940 tavaszán, illetve őszén, hogy 1941 áprilisában mint a jugoszláv hadsereg tartalékos tüzérségi tisztje az osnabrücker német hadifogolytáborba vigyék, ahonnan ugyanezen év októberében a magyar fennhatóság alá került területeken élő állampolgárként szabadult. Zomborba való visszatérését követően az új hatalom kilakoltatta a megyeháza tornyában berendezett műterméből, és a reá vetülő gyanú – kapcsolatot tart fenn az illegalitásba vonult ellenállókkal – miatt rejtőznie kellett.

Festeni ismét 1942-ben kezdett nagynénje, Malka Vukićević házában, a zombori Templom utcában. Itt keletkeztek kol-dusokat és temetéseket ábrázoló, illetve a családi élet eseményeit tematizáló képei, ez az elfoglaltság egyúttal a lelki problémák és a megalázottságérzettel szemben is menedéket jelentett.

*A fogságból való
hazatérése után, 1941-ben*

s ezért nem véletlen, hogy a képzőművészetben is egy szerb festő, *Konyovics* Milán tudta eddig leghívebben kifejezni”.⁵

A tárlatmegnyitóra november 5-én, csütörtökön került sor. A katalógushoz Herceg János írt előszót, amelyben ismét a bácskai lélek és szellem erőteljes jelenlétét emeli ki Milan Konjović festészetében, de beszél a képeket átható, a szerb szötteseket, illetve a Zombor környéki leányviseleteket idéző színekről is: „Bácska lelkét, sajátos szellemiségét, amely a különböző népi elemekből alakult, tájhangulatát, amely annyira jellegzetes – tehát azt, ami egy vidék egyéniségét teszi – Konyovits Milán tudta eddig a leghűebben kifejezni. Az ő művészetében Bácska nem a maga tárgyi valóságában jelentkezik, hanem víziók spektrumában, nem idilli képekben, hanem indulatokban, drámai feszültségekben. Képei színösszetételükben a bácskai szerb tyilimekre, vagy a gombosi és doroszlói lányok népviseletére emlékeztetnek. A fű, a föld, a hús, a vér, az ég színei ezek, minden tónus, minden árnyalati elmosódás nélkül, a maguk eredeti megjelenésében, forrón, buján, erőteljesen.”⁶

Milan Konjović a kiállításra harminc nagyjából Zomborban keletkezett alkotását választotta ki, tájképeket, portrékat, nagyobb számú virágcsendéletet, de dalmáciai vásznakat is. A képeknek majdnem a fele talált vevőre; a vásárlók művészi körök tagjai, leginkább a Fészek Klub köré tömörülő műgyűjtők, budapesti szerbek, zombori barátok voltak. Egy 1942-ben Zomborban festett enteriőrt (*Parasztsozoba*), melyet erőteljes, vastag kontúrok jellemeznek, a Fővárosi Képtár vásárolt meg, míg egy különösen szabadon, széles ecsetvonásokkal, színekben gazdag, dinamikus, 1938-ból származó festményt (*Virágzás*) Bálint Sándor néprajzkutató vett meg, akihez Konjovićot később tartós baráti szálak fűzték. Az 1941-ben festett *Temető utca* Pesten került magántulajdonba, ennek három évvel későbbi ikerdarabja a zombori Konjović Galéria gyűjteményébe tartozik. Ezen – miként a másik képen is – az ezüstszürke árnyalatok dominálnak, egy-egy meleg tónussal kiegészülve; az egész képet azonban a festék akvarellre emlékeztető áttetszősége jellemzi, ami által a mű szinte évtizedeket hidal át, előrevetítve a festő kései, szublimált vásznait. A kiállításon szerepelt a festő több, korábban már remekműként emlegetett alkotása, köztük a cavtati *Kis ministráns*, illetve a *Temetés* címen ismert, 1942-ben Zomborban keletkezett, világosan elkülönülő, visszafogott piros-kék árnyalatokkal kiképzett kép; kisméretű, de koncepcióját tekintve egyetemes érvényű tartalmakat kifejező alkotás, melyen a megjelenített alakok egyéni megrendültsége az általános emberi tragikum allegóriájává válik.

⁵ PAPHARKAY Dénes 1942. Bácskai színek Konyovics Milán képein = *Kalangya*, Zombor, VI. (június)

⁶ HERCEG János 1942. *Konyovits Milán festőművész kiállítása* = Tamás Galéria, Budapest: XI. 5–16. (A Tamás Galéria CXXXVI. kiállítása.)

A kiállítás mind a közönség, mind a szakmai körök nagy érdeklődését kiváltotta; mintegy húsz ismert kritikus írt a szerb festőről és a „szerb kiállítás”-ról. A *Magyar Nemzet* a kiállításmegnyitó kapcsán a festőművész tömör életrajzát is közzétette, és kiemelte:

„Családja számos kitűnő művészt adott már, közöttük Konyovics Petárt, a zágrábi Opera volt igazgatóját, kitűnő zeneszerzőt, aki már évek óta a belgrádi Zeneakadémiát vezeti, s aki igen nagy előharcosa volt a magyar–szerb közeledésnek. [...] Konyovics Milán jelentkezése a magyar képzőművészeti életben már azért is érdekes mert a *Bácskát dolgozta fel képein*. Összesen harminc képet hozott magával, amelyekre bizonyára a budapesti műértők is fel fognak figyelni, de általában a magyar közvéleménynek is szeretettel kell fogadnia az első szerb festőt, aki a nekünk annyira ismerős tájakat más színekkel ábrázolja, mint ahogy azt mi megszoktuk.”⁷

A *Magyarországban* Féja Géza tollából olvashatunk bővebb bejelentőt *Egy bácskai szerb festő* címmel. Az író párhuzamot von Papp Dániel írásművésze és Milan Konjović festészete között, mert azok egyaránt „a délvidéki szerb nép életéről szólnak”, majd a következőképp folytatja: „Drámai alkatú festő: A délszláv léleknek azt a nagyszerű belső tusakodását vetíti a tájra, a természetre, amely tusa annyira tetszett nekem például a szerb Crnjanski »Örökös változás« [vándorlás] című regényében. Ez a drámai délszláv világkép azonban Konyovits alkotásaiban valami súlyos, betelt egyensúlyba békül. [...] Nemcsak a táj, hanem minden figurája is csupa drámai nyugtalanság: az örök »levés« kozmikus forrongása, színek és vonalak birkózása a mindennel, de a művész ezt a folytonos »forradalmat« hősiiesen megköti, magasrendű egyensúlyba vezérli.”⁸

Milan Konjović gyakran idézte a tekintélyes kritikus, Elek Arthúr értékelésének egy mondatát: „A színesség olyan fokára azonban, mint Konyovitsé, nem találunk példát egész művészetünkben.” A képekről Elek kifejti: „Valahogyan olyan a hangulatuk, mint a szerb népballadáké, amelyekben az elszabadult indulat az úr. [...] Arról is tanúságot tesznek ezek a képek, hogy Konyovits temperamentuma nem gyengeséget leplez, hanem inkább komoly tudást.”⁹

Hasonló észrevételek, igazi lelkesedés és ujjongás jellemzi Izsáky Margit írását a *Mai napban*: „Micsoda képek! Micsoda színek! Mély bíborpirosok és zengő kékek. Külön életet élnek, mondanivalójuk van. Valami fojtott drámaiság lüktet bennük.”¹⁰

⁷ –, Szerb festőművész Budapesti kiállítása = *Magyar Nemzet*, Budapest, november 5.

⁸ FÉJA Géza 1942. Egy bácskai szerb festő = *Magyarország*, Budapest, november 5.

⁹ ELEK Arthúr 1942. Konyovits Milán festményei = *Újság*, Budapest, november 6.

¹⁰ IZSÁKY Margit 1942. Bácskai festő kiállítása Budapesten = *Mai nap*, Budapest, november 12.

A *Népszava*¹¹ és a *Pesti Napló*¹² is írt Milan Konjović művészetéről, kiemelve színgazdagságát, intenzitását és spontaneitását, kifejtve: „kevés mai festőben láthatjuk a festői ösztön és a kultúra ilyen erős összeolvadását”.

Különösen lelkes cikket jelentetett meg Gogolák Lajos a *Magyar Nemzet*-ben: „Minden külső ragyogáson túl valósággal tragikus életelményekkel teli festő, aki egyáltalában nem titkolja temperamentumát. Pátosza nem is annyira formáival létezik – formái szétolvadnak a fényben –, hanem inkább festőisége élte, az a festőiség, mely közvetlenül tapintja a színeket. Érezzük európai tanultságát, nyugati műveltségét, ugyanekkor azonban az otthoni hatások egészen kitöltik ezeket a kereteket és a napfényes keleti színek harsogása, a szabad életöröm áradása, az ösztönök merészsége egészen új tartalmat ad Konyovits Milán festői egyéniségének, mely akár a távolibb európai, akár a szűkebb magyarországi festőiségtől élesen megkülönbözteti.”¹³

Milan Konjović természetesen elégedett volt a barátai részéről történt meleg fogadtatással, különösen pedig a szakmai körök elismerő értékítéletével, a képek iránt megnyilvánuló érdeklődéssel, nem utolsósorban szerb nemzeti hovatartozásának és nemzeti sajátosságainak elismerésével. Bátor, szuverén és büszke kinyilatkoztatása volt önmagába vetett hitének és engedetlenségének egy nehéz és veszélyes időszakban. Ezt maga Konjović is gyakran hangsúlyozta: „Demonstráció volt ez a rezsim ellen!”

A kiállítás ténye nem volt akadály a annak, hogy Milan Konjovićot mindjárt az orosz csapatok bevonulása után, 1944 őszén a Népfelszabadító Bizottság tagjává válasszák Zomborban, és nemsokára a Járási Népfelszabadító Bizottság elnökévé nevezték ki (AMBROZIĆ 1965. 73). Ezt ő – ahogyan többször is hallottuk tőle – a dolog fontosságának tudatában azzal fogadta el, hogy arra kérte az illetékeseket, vegyék figyelembe hivatását, hogy festő, és festeni akar, és amint más megoldást találnak, mentsék fel a kötelezettség alól.

1945 szeptemberében a vajdasági képzőművészek első kiállításán Petrovárdban (ma Nagybecskerek) Milan Konjovićot az első díjjal tüntették ki (uo.), és egy hónappal később a felújított Zombori Városi Múzeum igazgatója lett (uo.).

E tények és körülmények magukért beszélnek, közvetve tanúbizonyságot tesznek a kortárs viszonyulásról, Milan Konjović budapesti kiállításának megítéléséről, azonban mindezek ellenére a budapesti tárlat, maga a kiállítás ténye – a körülmények hiányos ismeretéből kifolyólag – később, de olykor még ma is negatív értékítéletet von maga után; a „magyar bérenc” bélyegét szinte soha

¹¹ Sz. S. 1942. Konyovits Milán festőművész = *Népszava*, Budapest, november 4.

¹² f. j. 1942. Egy magyar–szerb festő: Konyovits Milán = *Pesti Napló*, november 6.

¹³ GOGOLÁK Lajos 1942. Konyovits Milán Kiállítása = *Magyar Nemzet*, Budapest, november 11.

nem sikerült lemosnia magáról, egészen addig a vádig, hogy azokban a nehéz, háborús időkben a szerb nemzeti érdekek árulója volt. Így alakult ki az – enyhén szólva – téves megítélés, de még közelebb kerülünk az igazsághoz, ha azt mondjuk, elvakult nézet miatt a festőművészt számos negatív megkülönböztetés érte.

A műcsarnoki kiállítás katalógusa, 1971

BUDAPEST, 1971

A hetvenes évek elején keletkezett Konjović-alkotások újdonságot hoznak a művészi kifejezés terén: a korábbi évtizedekben tapasztalt széttartó vonalvezetés, továbbá a matéria hangsúlyos kiemelése helyett az újonnan keletkezett művek a szintetikus, nagyvonalú ecsetkezelés jellemző; a világos és a sötét részek éles elkülönülése, a forma hangsúlyozása mellett, ami a képfelületnek különleges erőt és szilárdságot biztosít. Ezeket az éveket jelentős hazai és külföldi kiállítások fémjelzik. Milan Konjović 1971 májusában Budapesten, a Műcsarnokban állít ki. Ezzel a művész ötven évvel korábbi álma vált valóra, amikor is tizennyolc évesen a budapesti múzeumokat látogatta, és esti aktrajzolásán vett részt.

„Valamikor ábrándozva tekintettem a Múcsarnok homlokzatára, vajon bemutathatom-e itt valaha műveimet? Ez az álmom most, 73 éves koromban vált valóra. A világ szinte minden nagyvárosában volt már kiállításom, de ez az első teljes bemutatkozásom, s ez idáig a legnagyobb. Ezért is olyan nagy élmény számomra ez a nap”¹⁴ – nyilatkozta Milan Konjović Budapesten. Ez volt – miként maga mondta – a művész addigi legnagyobb kiállítása: a Múcsarnok három hatalmas központi kiállítótermében, ahol nyolcvannyolc 1931 és 1970 között keletkezett, többségében saját műterméből, illetve a Milan Konjović Galéria gyűjteményéből származó olajfestményét tekinthette meg a közönség.

A kiállítást ismert személyiségek és kiváló művészek jelenlétében¹⁵ Herceg János nyitotta meg, aki Konjović művészetének a hagyományokhoz és a szokásokhoz való kötődését hangsúlyozta, az ikonok gyermeki ártatlanságot kifejező sajátosságaitól a régi szerb szöttesek nehéz földillatán át a barbár bácskai lebugyok borgözös levegőjéig, ugyanakkor kiemelve a mindent átfogó európai szellemiség és nyelv jelenlétét e művészi világban.

A pesti médiák széleskörűen tájékoztattak erről a jelentős képzőművészeti eseményről. Kiemelték, hogy Konjović művészete az újabb időkben sem vesztett semmit ragyogásából, nem változott alapvető lényege, életigenlő, harcoss humanizmusa, amely mellett a művész hitet tett és kitartott. A legteljesebb értékelést Horváth György írta. Ebből idézünk:

„Milan Konjović festészete a nagy feszültségekben megfogott és egy ezzel adekvát expresszív művészi nyelven kifejtett tartalmak által meghatározott útra lépett. Képein izgatott ecsetvonásokkal felrakott foltokban csomósodik a festék, amelynek mély tüzeket gyújtó tiszta foltjai szinte minden vásznon a hideg mérlegelés szűkös kereteit áttörő laza szerkezetben találják meg kifejező rendjüket.” Alakjairól ugyanott a következőket olvashatjuk:

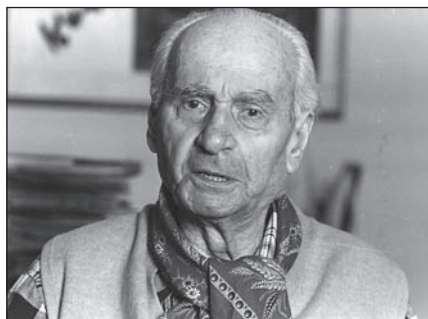
„Az intenzív közelségbe hozott arcokon igazi drámák zajlanak le a szemlélő előtt: a téma, a tartalom s a megfestés drámai, a szétomló arcon tükröződő semmi tragédiája, a maszkszerűségük mögött mutatkozó bizonytalanság rémülete, s a képért, a műért folytatott másik küzdelem hőskölteménye, amely ritkán mutatkozik meg ilyen kendőzetlenül a nézők előtt, mint ezeken az alkotásokon.”¹⁶

¹⁴ SCHÖFFER Anna 1971. Milan Konjović önálló tárlata Budapesten = *Magyar Képesűjság*, Budapest, június 1.

¹⁵ A megnyitón Czóbel Béla neves festőművész is jelen volt, akit Milan Konjović másnap meglátogatott szentendrei otthonában. Különösen megható volt ez a találkozás, Milan Konjović Czóbel Bélával még Párizsban barátkozott, és évtizedek óta nem látta. A nála is idősebb mestert éppen a kertben, a festőállvány előtt találta, amint festett. Hosszan beszélgettek, hol magyarul, hol pedig francia nyelven.

¹⁶ HORVÁTH György 1971. Milan Konyovics jugoszláv festőművész képei a Múcsarnokban = *Magyar Nemzet*, Budapest, május 18.

Esszéjét Horváth György a következőkkel fejezi be: „Csúcspontjuk után némiképp megnyugodni látszik Konyovics festészete – szelídebb témák váltják fel a tragédiákat, a lágyabb örömek is nyújtva némi teret. Konyovics szelídebb szavakkal folytatja a nézőivel folytatott évtizedes párbeszédet, anélkül természetesen, hogy munkássága veszített volna hevületéből, hogy feladta volna az elkötelezett élet központúságát, művészete természetes, mindig híven követett és valamennyi eszközével hűségesen szolgált alapelveit.”¹⁷

A kilencvenéves művész

Előkészületek, 1988

BUDAPEST GALÉRIA, 1988

Az 1988-as év Milan Konjović kettős, tekintélyes jubileumát jelentette: betöltötte kilencvenedik életévét, és munkásságának 75. évfordulóját ünnepelte több ezer alkotással, több száz kiállítással, hatalmas bibliográfiával, a létrehozott Galériával maga mögött, ugyanakkor semmi sem állt távolabb tőle, mint befejezni az alkotómunkát, és ülni a babérokon. A jubileumi évet tizennégy új alkotással, a pancsovai PAN Film által, Mihajlo Sekulić rendezésében készült és később nagy figyelmet keltett portréfilmmel (*Boje života – Az élet színei*) ünnepelte; ebben a kamerák előtt fest tájképet. Emellett *Ličnost i delo Milana Konjovića (Milan Konjović személyisége és munkássága)* címmel nagy és jelen-

¹⁷ Uo.

tős nemzetközi tudományos tanácskozásra került sor a Vajdasági Tudományos Akadémia és a Milan Konjović Galéria szervezésében. Életmű-kiállítása nyílt Zomborban, Szarajevóban, Celjében, Budapesten, Budvában, Podgoricában (akkor Titograd), Doroszlón, Belgrádban, Hannoverben és Dubrovnikban.

A budapesti kiállításmeghívó a rangos kulturális manifesztáció, a Budapesti Tavasz Fesztivál részéről érkezett, a szervező a Budapest Galéria volt, míg a tárlatra 1988. március 19-étől április 24-éig került sor Budán, a Lajos utcai Bemutatóházban, párhuzamosan olyan magyar származású világhírű művészeknek, mint Lucien Hervé fotóművésznek és Sir John Halas animációsfilm-rendezőnek a kiállításaival.

A kiállítás rendezője Mimi Kratochwill budapesti művészettörténész volt, aki a Milan Konjović Galéria gyűjteményéből és a festő műterméből harminckét, a hetvenes évektől a kilencvenes évekig (1971–1987) létrejött olajfestményt választott ki. Ezt a tárlatot is – a művész jelenlétében – Herceg János író, akadémikus nyitotta meg, aki méltatásában utalt a két korábbi budapesti Konjović-kiállításra is:

„...párizsi évei alatt állandó baráti kapcsolatot tartott fenn magyar festőkkel is, Diener Dénestől kezdve Kmettyn át Czóbelig. Amikor pedig érett férfiként, már kialakult, mindenki mástól különböző művészetét 1942-ben, a második világháború kellős közepén a Tamás-galériában bemutatta, nemcsak festői sikert aratott. Az a kiállítás több volt! Csendes, de önérzetes kiállítás és megmutatkozás volt, egy nép nevében, melyet megaláztak és leigáztak az ő szűkebb hazájában, a búzatermő Bácskában is. Az egykori Tamás-galéria szűknek bizonyult, mert a különös festő harminc-egynéhány képét megcsodáló műbarátokon kívül nagyon sokan egyszerűen azért jöttek, mert rokonszenvüket és részvétüket akarták kifejezni a szerbek iránt Konyovits előtt, aki minden ízében európai attitűddel, s a humánus nyelven fogalmazta meg művészi közlendőit. Antifasiszta tüntetésre adott alkalmat az a kis kiállítás, amikor pedig még nem tizedelte meg a magyar főváros lakosságát a barbár téboly. Az elfogulatlan kritika meleg hangú méltatása sem maradt el, miközben Féja Géza valamilyen közös kelet-európai fátumot emlegetett, Elek Artúrt meg a szerb szöttesek színeire emlékeztették Konyovits képei. Harminc évvel később baráti légkörben a Múcsarnokban adott áttekintést művészetéről, amely akkor már általános európai sikerekkel fémjelvezve egy tökéletesen kiteljesedett alkotót mutatott be, szülőföld és nagyvilág szoros szimbiózisában.”¹⁸

A magyar kritika ezúttal kevesebb teret szentelt a tárlat értékelésének, ami talán a kiállítás anyagával magyarázható; a művészi megoldások merészségével, amelyeket már a Múcsarnokban rendezett kiállítás kapcsán érzékelt és

¹⁸ HERCEG János, A kiállítás megnyitó szövege (kézirat).

jelzett akkori kritikusa, Horváth György, s amely érthető módon különösen hatott és zavarba hozta a közönséget. A kiállított alkotások nagyobb részét az új képzőművészeti orientáció, az „új kép”-nek, vagy „új expresszionizmus”-nak nevezett irányzatba lehetett helyezni. Ezek néhány határozott, erőteljes vonás létrehozta alapmotívum szublimációja révén emelik ki a képi világ elemeit. A kiállításon jelen voltak Konjovićnak a bizánci kultúra ihlette képei is, amelyeken a művész imaginációs készsége révén, modern alkotói erővel szublimálja a középkori festészet világát saját összetett, szétáradó, a kreatív szellemiség teremtő erejét kifejező kompozíciójába.

Triposzky László a *Népszabadságban*, *Konjović és Hervé* című írásában így mutatta be a művészt:

„A zombori születésű művész ez év januárjában ünnepelte kilencvenedik születésnapját, és ma is korát meghaladó energiával alkot. A tárlaton látható harminckét olajfestmény is az utóbbi másfél évtized terméséből való válogatás. A századunknál két évvel idősebb mester művészetére az európai kitekintés és a hazai táj egyaránt befolyást gyakorolt.”¹⁹

A fesztivál programfüzetében pedig ezt olvashatjuk: „Jugoszlávia egyik legnagyobb festője. Kiállítását 90. születésnapja tiszteletére rendezzük. [...] 1922–1932 között Párizsban élt, e korszak nagy hatással volt festészetére, joggal sorolhatjuk a híres Párizsi Iskola tagjai sorába.”²⁰

Silling István lelkesedéssel beszél írásában az eseményről, emellett részletesen szól az egyes alkotásokról, és rámutat azokra a változásokra, amelyek az évek során végbementek a festő vásznán.

„A hetvenes évek képei még a kolorista korszak igazi remekei, de melyeken a tobzódó színek közé többször belopja magát, keresi új helyét a fehér. S a nyolcvanas évek képein immár domináns színe lesz ez a képnek. Konjović úgynevezett bizánci korszakában a nagyon visszafogott, halvány valőrök uralkodnak, mintegy példázva a 90 esztendő művésznak a költészet felé való nyitását, a líraiabb akkordokat.”²¹

Ezeknek az észrevételeknek a helyénvalóságát maga Milan Konjović igazolta saját, akkori nyilatkozataival. „Látom, hogy kis árnyalatok által nagy kontrasztokat érhetek el.”

Bámulatba ejtő, hogy Konjović élete tizedik évtizedének új indulatai és elragadtatásai új alkotói fázist eredményeztek, amelyekre spirituálisan elvont, egyedi tónusok és világos kontrasztok, de olyan erotikus veretű, erőteljes alkotások

¹⁹ TRIPOLSZKY László 1988. Konjović és Hervé = *Népszabadság*, Budapest, április 1.

²⁰ Programfüzet. Milan Konjović (Jugoszlávia) Kiállítása = *Kiállítások/Ausstellungen*. Lajos utcai bemutatóház, 12.

²¹ SILLING István 1988. Konjović budapesti kiállításáról = *Dunatáj*, Zombor, március 30.

is voltak jellemzőek, mint az 1990-ben keletkezett *Félakt*. E folyamatos művészi megújulások teljes mértékben rácsáfoltak a művész életkorára.

Milan Konjović három (1942, 1971, 1988) budapesti tárlatának, ezek szakmai és kritikai visszhangjának részletesebb bemutatásával rá szeretnénk mutatni művészetének fő erővonalaira és teremtő aspektusaira, kezdve alkotói szubtilitásának egyedi és erőteljes vonásaitól, alkotó szellemének a hagyományokhoz és a szokásokhoz való mély kötődésén át istenadta elhivatottságáig, s a szakmai/írói reakciók és értékelések továbbalakító, beépülő fontosságára.

IRODALOM

AMBROZIĆ, Katarina, 1965. *Milan Konjović*. Sombor, Galerija „Milan Konjović”, 73.

Milan Konjović's Three Exhibitions in Budapest

The paper studies Milan Konjović's three exhibitions held in Budapest through analyzing the art reviews of the time, pointing to the many features of his artistic opus, as well as to the characteristics and phases of his creative work. It also researches the societal aspects of his artwork, and the interaction of his artistic expression and perception, as well as the influence of the latter on his artistic development.

Keywords: societal and historical circumstances, art reviews, creative power, Budapest, Bácska, national heritage and customs, local spirituality and determination